

XXXIX.

Ünnepélyt bezáró beszéd,

mondotta

Fekete Gábor, a kolozsvári kir. ítélőtábla elnöke, az unitárius egyház főgondnoka.

Dávid Ferencz születésének négyszázadik évfordulóján, ezen ünnepélyünk az ő szellemének van szentelve. A láng-lelkü hittisztító és világos elméjü vallásalapító ama szellemének, amely a magyar unitarizmust életre keltette, fenntartotta s fejlődésében tovább vezette. Ama szellem dicsőítésének szól, amelynek fejlesztő és építő ereje, századok viharai között meg-edzve és megtisztulva, mind inkább behatolt a közérzületbe s az elmék gondolkörébe.

E szellem megnyilatkozása volt ama csodálatos kornak, amidőn a lelkekben felkelt a vágy tisztultabb evangéliumi hit után s a hit igazságainak a kutatása megindult.

Dávid Ferencz a lelkek e harczában, eme vallási mozgalmak közepette, éles látással és bátor szívvel, a biblia szilárd alapjára helyezkedett s a keresztényi hitet a régi tisztaságába törekedett visszavezetni. A hit igazságainak keresésében csak az értelem szavát és az erkölcsi érzés sugallatát fogadta el. Kizárt abból minden hagyományt, tekintélyt és addigi dogmát.

Ezzel megjelölte a keresztényi hit tisztaságának az utját. Felszabadította az emberi gondolatot és lelkiismeretet. Tért engedett a szellem szabad vizsgálódásának és fejlődésnek. Biztosította a hitbeli meggyőződést és a lelkiismeret nyugalmát.

A hit világából ezen irányt többé félre tolni nem lehetett. Éppen úgy, mint az iránytűt, amelyet ha kimozdítunk is

helyéből, abba mindig visszatér. Ilyen az általa elfoglalt tiszta bibliai alap. Ez ama biztos egyenes ut, amely a hit igazságai felé vezet.

Ezen az uton ismertette meg velünk az egy igaz Istent, a világ teremtőjét és fenntartóját, az emberi elme fejlődésének, a szív érzéseinek, minden jó és nemesnek örök kutforrását: Istent, „kit a bölcs lángesze föl nem ér, csak titkon érző keble óhajtvá sejt“.

Megismertette velünk az evangéliumi Jézust, Isten fiát, mint embert és testvérünket, példaadónkat és tanítómesterünket hitbeli megigazulásunk és üdvösségünk keresésében, s általa tanított meg Krisztusi szeretetre s hitbeli türelmességre.

Ő ismertette meg velünk a Szentlelket, mint vallásos ihlettségünk érzetét, mellyel magunkba szállva és fölemelkedve, közelebb jutunk mennyei atyánkhoz.

Ezekben található fel tanításának az a tisztasága, a hitnek az a világos fénye, amelyet a szentírás alapján hirdetett.

Mert az emberi léleknek megnyugvást csak az adhat, amit elméje felfogni bír s erkölcsi érzése helyesnek talál.

A gondolkozó elmét s a lelkiismeretet, rejtélyes dolgok nem nyugtatják meg.

„Nincs nagyobb esztelenség, sőt lehetetlenség, — mondja Dávid Ferencz — mint külső erővel kényszeríteni a lelkiismeretet és a lelket, aki felett hatalommal csak teremtője bír“.

A hitbeli igazságokat döntő forumok kijelentései nem határozhatják el, mint a polgári igazságokat.

Az igazság a hitben mindenkire nézve abban áll, ami elméjét, szívét, lelkét megnyugtathatja, Istenével kibékítheti.

Pál apostol szerint: „Kicsiny dolog az, ha emberi ítéllettel megítélnek minket“. (1. Kor. IV. 3.)

Egyik vallás sem tekintheti magát a hitbeli igazságok kiváltságos letéteményesének.

A megindult hitujítás folytán megtartott hitviták a hitbeli igazság kérdését nem is dönthették el.

Erdély szabadságszerető, felvilágosult rendei, egy korát messze túlhaladó, fenkölt gondolkozásu bölcs fejedelem — János Zsigmond — alatt, ezt hamar belátták s kimondották,

hogy: Hitbeli meggyőződését senkire ráerőszakolni, valakit hitéért bántani nem szabad. Kiki azon hitet vallhatja, amely neki tetszik, mert „Az hit Isten ajándéka, ez hallásból leszen, mely hallás Isten igéje által vagyon“ (1568.) továbbá kimondták, hogy „az Isten igéje mindenütt szabadon predikáltassék, a konfessioért senki meg ne bántassék, se predikátor, se hallgatók“. (1571.)

Ime, Erdély szabadelvü törvényhozásában a hit és lelkiismereti szabadságnak, Dávid Ferencz szellemének a megnyilatkozása, oly időben, midőn egész Európán át a vallási türelmetlenség vihara zugott végig.

Az akkori kor felfogása ily szabad szellemre még nem volt előkészítve. Ezért az erdélyi törvényhozásban is némi visszaesés mutatkozott.

Mert habár az ország szabadgondolkozásu törvényhozói százados küzdelmek között is mindig fentartották a négy bevett vallás (r. kath., ev. luth., reform. és unitárius) szabadságát, azonban kimondták, hogy további hitbeli újítást — innovatiót — nem engednek meg.

Ezzel a hitbeli szabad fejlődést a négy bevett vallás hitelvi keretei közé szoritották.

Az anyaországban a vallásszabadság lassabban haladt előre. Az unitárius vallás csak az 1848. XX. t.-cz. által nyert elismerést s a többi bevett vallásfelekezettel egyenlő jogosultságot és viszonyosságot.

Később azonban a Magyar törvényhozás vallási kérdésekben megnyitotta kapuit az újabb korszellemnek.

Az 1895 : XLIII. t.-cz. kimondja, hogy mindenki szabadon vallhat bárminő hitet vagy vallást s azt külsőképpen is kifejezheti s bármely hitet vallók egyházzá is alakulhatnak. Feltétel azonban, magasabb állami tekintetekből, hogy tanaik állam- vagy nemzetellenes irányzattal ne birjanak s az állami törvényekkel és közerkölcsökkel ellentétben ne álljanak.

A magyar törvényhozás ezen állásfoglalása megfelel a régi erdélyi országgyűlés fennebb említett szabad szellemü felfogásának.

Elismeri a hitbeli és lelkiismereti szabadság jogosultsá-

gát. Proklamálja a szabadelvűséget a vallásban. Dávid Ferencz szelleme ebben kiengesztelődést találhat.

A nemes gondolkozásu vallásalapító szellemének a jelentősége azonban főleg abban áll, hogy ez a szellem, a vallásos szabad vizsgálódás és haladásnak szelleme ma már az egész keresztény világban megnyilatkozott.

Nem lehet ugyanis észre nem venni, hogy újabb időben mindenfelé a társadalomban bizonyos közönyösség mutatkozik az olyan vallásos tanok, dogmák és rendszerek irányában, amelyek annak a kornak, amelyben keletkeztek, a műveltségi fokán állottak, gondolatvilágát kielégítették, érzületének megfeleltek, de a mai fejlettebb korban a lelkekben nem találnak visszhangra.

Ez azonban csak muló jelenség lehet, mert a vallás örök igazságai, mélyebb problémái, az emberi gondolkozásnak maradandó tárgyai, amelyek elől elzárkózni nem lehet, mivel azokra az emberi élet mindig visszavezet. Már is mind jobban mutatkozik a társadalomban ennek az igazsága. A közönyös magatartást, a mélyebben gondolkozók körében, a hitbeli szabadabb gondolkozás, a hit igazságainak a tudomány igazságaival való összhangba hozatala feletti elmélkedés és az ez iránti törekvés váltja fel. A szabadabb szellem fokozatosan utat tör az elmékbe, befészkei magát a szivekbe s enyhíti a felekezeti elfogultságot és türelmetlenséget.

„A kor halad s az évekkel nem enyhül a néma harc“, — a tiszta látás után vágyódozó lélek harca.

„Felfogat a nagy századok érczkeze mindent“, — ami a kor előhaladásával, a szabadelvű fejlődéshez nem idomul.

Amely vallás, merev hitelvekkel, elzárkózik a haladás, a fejlődés elől s a haladó kor intő szavát nem hallgatja meg, annál a lelkek belső meggyőződése, hitbeli felfogása lassanként mind inkább eltávolodik az Egyház hivatalos felfogásától.

A hit igazságainak szabadelvű irányban való kutatása megindult s halad előre feltartóztathatatlanul s többé nem tér vissza a multhoz.

A vallásos szabadgondolkozók, felekezeti különbség nélkül, éppen e hó folyamán tartották meg Berlinben ez idei

kongresszusukat s viszik szét kicserélt vallási gondolataikat a világ minden részébe.

Ebben nyer igazolást Dávid Ferencz szelleme, ez mutatja annak fejlesztő, építő, hódító erejét. Ebben áll valódi diadala.

Az unitárius vallás a hit- és lelkiismereti szabadság elveit vallja. Hitelvei nem merevek s fejlesztésre alkalmasak. A kor haladásához simul. A hívek lelke együtt érez az egyházzal.

A vallás örök igazságait az evangélium alapján, az értelem világánál s a lelkiismeret szava szerint hirdeti. Feladatának tekinti a vallás erkölcsököt javítani, az elmékbe tudást, világosságot, a szivekbe megnyugvást és bátorságot bevinni s az embert Istenhez közelebb hozni.

Tiszteletben tartja mások hitbeli meggyőződését, ápolja a feleketközi békét s hirdeti a szeretetet és ugyanezt kéri a maga részére is.

Mi tehát a vallás-erkölcs, a szabadelvű haladás, a szeretet és a hitbeli türelmesség alapján állunk. Hitünk igazságait, a tudomány igazságaival összhangba hozni igyekszünk s mind- ezt hazafiúi érzésünk szent tüzével éleszszük. Híven ápoljuk Dávid Ferencz szellemét.

XL.

Ima,

lelkész-szentelés alkalmával 1910. évi augusztus hó 21-én
mondotta:

dr. Boros György theol. dékán.

Szent öröm érzésre gyúl
Isten e ház népe
Emlékünkben fölvonul
Négyszáz évnek képe.

Egy gondolat, hálaérzet, gyűjtött szined elébe. Elmult idők eseményei megmozdulnak, ujjulnak. Lelkünk ezer emléki közt hithőseink mind előnkbe vonulnak.

Atyai nagy szereteted testet ölt ma közöttünk, mert elváltunk földiektől, hogy tieid lehessünk. Testvérré tett a hit minket, melyet Jézus tanított, nem választ el sem név, sem nyelv, egy akolunk, pásztorunk.

Oly szép, dicső a természet. Erős a tölgy, nagy a tenger, de mindennél nagyobb, dicsőbb a szerető szívü ember. Csodát mivel a napsugár. Ha dörg a menny, villám cikáz, elrejtőzik, jajjong, reszket minden élő fönn és itt lenn. De ha szól az urnak szava prófétája ajakárul, némává lesz a gonoszság, és sirok csontja mind megmozdul, új életet vesz magába, új világgá teremt mindent. Az öregek megifjodnak, az ifjak bölcsekké lesznek, a régiek mind elmúlnak, mindenek újra születnek.

Négyszáz évnek sok emléke, nagy hősöknek dicsősége zsong, zeng mostan körülöttünk, s szívünkben él égi béke. A gyermek ringó bölcsője prófétának csengő hangja, mártirnak bucsu szózatja szemünkre hat, agyban cikáz, s kél ajkun-
kon hála ének.

Dicsőítünk, nagy Istenünk, hogy megengedted a legnagyobbak is, a nyomdokain járó hü tanítványnak is, hogy szegénységben szülessenek és a megtalált igazság mártirjai lehessenek.

Köszönjük bölcs mindenható, hogy valamint az éltető léget néha pusztító viharokkal, úgy a gondolat világot is lelki forradalmak kitöréseivel tisztítod meg.

Hálát adunk néked egyetlenegy örök Isten, hogy kijelentéseiddel előnkbe tártad a vallás igazságait, mint természet kebelére a tavasz bájos virágait. Legyen hála azért is, hogy gyümölcsöcské érlelted azokat az eszméket, a melyek táplálják az emberi lelket s új gondolatokat teremtenek benne.

Hálát adunk, különösen azért a nagy lélekért, a ki örökségül hagyta ránk: a hitben buzgók legyetek, mert a hit Istennek ajándéka, az igazságot keressétek, mert az igazság szabadokká teszen titeket; Jézusnak engedelmeskedjétek, mert ő a legszebb parancsot adta néktek; az együgyű szegény emberek lelkére gondot viseljétek, s egyedül csak Istent imádjátok, mert hozzá hasonló nincsen sem földön, sem égben.

Dicsőítjük isteni bölcseségednek megszámlálhatlan kijelentését. Köszönjük ezt a napot, melyen elődeink tengernyi szenvedése a mások gyarlósága miatt, hősie kitartása a megismert igazság mellett, elégtételt nyer, hogy egymásnak megbocsátván: a szeretet, a jószág, a humanismus és haladás nemes nagy harczának megharczolására testvéri jobbot nyújtunk és haladjunk előre együtt mindig közelb hozzád Isten, mind közelebb.

Kérjük tőled, tedd e napot új élet, ujult hit, mélyebb szeretet, tisztább őszinteség szülőjévé. Kérjük, tégy mindnyájunkat hitünk hőségévé. Kérjük, tégy minket Jézusnak igaz tanítványainvá s a nagy tanítványnak Dávid Ferencznek a kitartásban, a munkában, a türelemben és megbocsátásban hűséges követőivé, hogy e szent óra áldása szálljon mindazokra, a kik eljöttek ide az Urnak nevében, hogy ünnepszentelésünket magasztossá tegyék, mindazokra, a kiket ma szentelünk föl, hogy az igének lelkes hirdetői, az igazságnak oly legyőzhetlen védelmezői legyenek, a milyen Dávid F. volt.

Szeress minket jó Istenünk, mint szeretted Jézust, áldj meg mindnyájunkat, hogy életünk legyen áldás, munkánk imádság e házban és ezenkívül mindenütt és mindörökké.

Ámen.

XLI.

Egyházi beszéd,

mondotta *Péterfi Dénes* kolozsvári lelkész-esperes.

„Azért kérlek, el ne csüggedjete az én ti értetek való háborgattatásaim (nyomorgattatásaim) miatt, melyek nektek dicsőségekre vannak.

Ef. 3., 13.

Nagy nap virradt rátok, tündöklő, fényes nap. Ah, fényes, tündöklő, nagy nap! milyent a végtelen időn ritkán mér történelmi korszak. Ünnepeyesség arczotokon; ah, érzitek, hogy mily jelentősége van ennek a napnak. Nagy nap virradt rátok, mert mások is veletek együttéreznek, sorsosai nehéz megpróbáltatásoknak, rokon keresztény s más honfi testvérek. Nagy nap virradt rátok, mert nemcsak e haza földjének meleg szive dobban, hanem messze földről is fuvall felétek; ah, itt a rokonszenv, a melegítő áram. Nagy nap virradt rátok; érzem: hogy e perczben itt most százévek lelke mozog . . .

Embert ünnepeve, nem embernek, hanem magasabbnak, fensőbbnek hódoltok, benne az isteninek hozzátok a hódolatot. A szorongattatások, a szenvedések az istenire nagy hivatást teljesítnek; a szorongattatások a szenvedések nevelője az isteni résznek. A szorongattatások, a szenvedések éjszakájából törnek elő a próféta villanások, a sötétség mélységein gyulnak ki e lángok, melyek hosszú vonalaikban a korszakokon át nyulnak és az isteni utjait jelölik a történelemben. A szorongattatások, a háborgatásokból jönnek az elragadtatás, a bátorságok; a szorongattatás, a háborgatásokkal e bátor, ez elragadó ékesszólások, melyek gyülekezetet, egyházakat alapítanak; a sötét börtönfalak közül szállnak ki a világító igék, melyek aztán erejükben erősödve börtönfalakat rombolnak

szét s az összehullt romok felett a szabadság templomát építik föl; a sötét börtönfalak közül, vagy a máglyák fojtó füstjéből hangzanak ki az erős meggyőzések, melyeknek hatalma mind tovább terjed, melyek az isteni igazságait hordják magukban, melyeket nem zárhatnak el sem falak, nem borithatnak el semminő hullámok, mert azok falakon át és tengerhullámok felett fenséges szárnyalással tovább mennek, bejárják az országokat, a kerek földet, ezeket hódítanak, ezerek, százezerek szívében élnek . . . Ah e szorongattatások, e háborgatások, e szenvedések a népek dicsőségére vannak.

E szorongattatások, e háborgatások, e szenvedések árnyából lép elétek tiszta fényben, dicsőségben Dávid Ferencz, a ti apostolotok.

De lássuk közelebb, mik azok, mik ő benne nektek dicsőségetek; mik azok a fénysugarak, melyek e szorongattatásokhoz, e háborgatásokhoz, e szenvedésekhez fónodnak, melyek az isteninek bizonyágai.

Az első: a lelkiismereti szabadság. Lelkiismereti szabadság! népek életének szüksége, próféták és apostolok létfeltétele; a gondolat-szabadság ikertestvére. Tér és levegő, hol a magasröptü gondolat szabadon szárnyalhat; tér és levegő, hol a képzelet utja sehol meg nem kötve, sehol meg nem szakítva, halmok, hegyek és völgyek felett világbirodalmakon átvezethet; tér és levegő, hol a szemlélet nagyszerűségeket, — egy világot átölelhet, hol egy-egy ponton megállva, önmaga hallgathatja a mindenségben az Isteni élet zsongását, önmaga, szabadon, mint bércz ölen a forrássusogást, hol a szemlélődő lélek föllendülve vagy a vizsgálódó elme kutatva, akadálytól nem tartóztatva emelkedhetik föl a magasba, vagy szállhat le mélységekre . . . És tér és levegő, hol a világkép, a világeszme világosságát, színeit magából szabadon bocsáthatja, szórhatja ki, hol a lelkekből, az áthatott szellemekből kijövő vallásos érzetek, vallási és erkölcsi elvek szabadon hódíthatnak követőket; tér és levegő, hol a már számmá nőtt hívők, számos követők szabadon csoportosulhatnak, gyakorolhatják egymás mellett békén az ő hitüket, vallásukat; tér és levegő,

hol a megvilágosult lélek, a fölszabadult lelkiismeret hitet, vallást gyakorolva, új befolyásokkal gazdagíthat népet, nemzeteket, új életet, erőt önthet egy nemzetbe és a haladás útján vezetheti diadalmasan előre. Lelkiismereti szabadság! próféták és apostolok létfeltétele, népek és nemzetek előhaladásának, miveltségének jele, fényes jelzője.

Lelkiismereti szabadság! im, nézzétek a ti apostolotok a lelkiismereti szabadságért szól, e nagyértékű kincsért harczol . . . Ah, a próféták és apostolok sohasem kapják készen azon a helyen, ahol élnek, a maguk számára, ama szükséges előfeltételt, hanem önmaguknak kell azt kiküzdenniök. Im apostolotok nyilvános gyűléseken, a rendek tanácsában, a fejedelem tanácstermében és apostolok gyűléseiben az ige szabad hirdetéseért beszél és cselekszik; beszél és cselekszik nemcsak a maga számára, hanem más apostoloknak is a számára; beszél és cselekszik oly időben, mikor Európa országaiban a szabad szó felett még mindenütt a fenyegető pallos lebeg, mikor a Krisztus evangéliumának prédikálása még csak kiváltságos, mikor Krisztus evangéliumának prédikálására szabadelvűséget, lelkiismereti szabadságot nem ismernek. Óh hogyan kerülhette volna ki hát a szorongatást, a háborgatásokat?!

Szidalmak és gyalázások azok, a miket apostolotoknak viselnie kell, gyűlöletes szidalmak és gyalázások. Egy szokásaiban, erkölcsében nem kiméletes kornak vad indulatossága, féktelen szenvedélyessége hányszor zúdul fel, tör ki ellene; szúró tövisek, égető parázstűz felett hányszor kell a szabad vallásos meggyőződés hirdetőjének járnia. De ő állja a harcot nemes magatartással, mignem az ország rendei s a fejedelem a világ népeinek ma is bámulatára törvénybe iktatják „az evangéliumnak kinek-kinek értelme szerint való prédikálását,” törvénybe iktatják a vallásszabadságot. Az ő szorongatásaihoz, az ő háborítottásaihoz, az ő szenvedéseivel fűződik leginkább e hazában minden vallásos testületre, e hazában magára a nemzetre áldást hozó eme fénysugár. Az ő szorongatásain, háborítottásain és szenvedéseiben húzódik át a száz éveken mind fényesebbé lett, ma már az emberiség

közkincsének ismert, a teljes lelkiismereti szabadságot magában foglaló ragyogó aranyfonál, az ő ma is és örökké igaz, nemzedékről-nemzedékre, ajkról-ajkra szállott, s írásban is megírott szólása: „A hit Isten ajándéka.“

A második: a vallási eszme. A vallási eszme, mely a lelkiismereti szabadsággal együtt fejlődik. Vallási eszme! a haladó népek és nemzetek életének tápláléka, a prófétai és apostoli lelkek eszméinek tartalma. Vallási eszme, tartalom, melyben az emberben levő isteni, teremtő, alkotó erejét fejti ki; tartalom, melyben az emberi szellem, mit a magosságot bejárt szemlélet és a mélyreható vizsgálódás hozott, ismeretté alkotja azt; tartalom, a melyben a nagyságában, magasztosságában utólérhetlen, szédítően fenséges, nagy eszme, az Isteneszme sugarai gyűlnek össze; tartalom, melyben a vonások változnak, módosulnak, egykor fénylő sugarak elhalványulnak, törlődnek és helyökbe mások, újak jönnek; tartalom, a melynek megvan a maga történelme, melyen az emberi szellem történelme is legfelsőbb fokán, tetőpontján nézve, tükröződik; melyben az ember, a kor miveltsége, ismeretkörének terjedettsége és gondolatereje félre nem ismerhetően meglátszik; tartalom, melyből a megvilágosult lélek, a fölszabadult lelkiismeret minden oda nem illő vonást, minden homályos színt eltávolít, elvet, hogy a valódiak annál tisztábban fényeljenek, hogy az erkölcsi oldal is megvilágosodjék, hogy a félelmetes zordonság helyébe az igazságosság a jósággal, kegyelemmel, szeretettel párosulva lépjék, hogy az Isteni hatalom egy szűk ország szűk korlátain felül, túl emelve kiterjesztessék minden országra, minden népre, minden nemzetre, kiterjesztessék e világon túl más világokra, a végtelen űrben végtelenül minden világra, hogy az eszme annál közelebb jöjjön a fenséges valósághoz; tartalom, a melynek minden vonása az emberi lélek üdvével, emelésével, tökéletesedésével érintkezik; tartalom, melyet ihlett lelkek, próféták és apostolok lelkei írnak.

Vallási eszme! im a ti apostolotok nemcsak tért szerez, hanem alkot és teremt. Nagy forradalom, az eszmék forradalma, a mi lelkében végbemegy. Megvilágosult lelke a val-

lásos eszmét nemcsak vonatkozásaiban akarja javítani, hanem maga magában ragadja meg, a vallási eszmét magát akarja megtisztítani, megvilágosítani, hogy vonatkozásai aztán annál tisztábbak, annál világosabbak legyenek. Im a hitvitákon, melyek ez ország különböző városaiban egymás után esnek, melyekkel ez ország éveken keresztül mintha egy vallási, szellemi harctérre változott volna át, mindig és mindenütt az eszme megtisztításáért, az Isten eszméje újra alakításáért szól és harczol; szól és harczol oly időben, a mikor még mindenütt e világrészben bizonyos számú személyek összetételében jelen meg az Isten. Hogyan kerülhette volna ki hát a szorongatásokat? De ő állja a támadást, a harczot, míg nem az ország rendei a későbbi világnak bámulatára, ti nektek is bámulatotokra törvénybe iktatják Isten megújított eszméjének reformatioját. Az ő szorongattatásain, háborittatásain, szenvedésein megy ez országban keresztül a jelenkorig kiható, a százévek ismeretvilágosságán mindinkább erősödő, kiolthatatlanul világló, soha ki nem oltható eme fénysugár. Az ő szorongattatásain, szenvedésein „a nem összetett, nem megosztott egy igaz Isten“ ismeret világossága. Az ő szorongattatásain, szenvedésein megy keresztül az, a mi a megújított vallási eszmének az emberi üdvre vonatkozása, mi kiinduló pontja ama termékenyítő gondolatnak, a kereszténység lényeges részét tevő, nem kiváltságos, hanem mindenki részére szabadon megnyitott istenfiuságnak.

A harmadik: az eszme és élet egysége. Az eszme és élet egysége, az emberi lélek kívánalma, erkölcsi eszménye, a próféták és apostolok legfőbb bizonyágtétele. Bizonyágtétel, hol az eszme avagy az elv nem különállva, hanem az élettel összeforrva jelenik meg; hol az eszme avagy az elv nem marad magára, hanem átmegy az ember lényébe, valójába, alkotó része lesz lényének annyira, hogy a nélkül azt gondolni is alig lehet. Bizonyágtétel, hol a prófétai vagy apostoli lélek, a mit az Istenben igazságnak megismert, akár a népek és saját lelkének vizsgálatán, akár a felülről jövő kijelentés ihletett pillanatán, akár e kettőnek összetalálkozásán, egyesült útján jött légyen ez ismeret, — abban él, ahoz

ragaszkodik, az benne oly meggyőződéssé, az lelkének olyan kincsévé válik, melyet nem ad cserébe királyok hatalmáért, nem áldoz fel a hatalom semminemű ígéreteiért, mert érzi, hogy az nemcsak saját lelkének kincse, hanem más emberi lelkeké is, ezreké, az emberiségé, melyet ő hozott felszínre, s mely mellett első sorban, neki kell bizonyosságot tennie. Bizonyosságtétel, hol az eszme avagy az elv és élet együtt, egységben halad, együtt, egységben marad, melyet szétválasztani nincs e földön hatalma, sem ellenfeleknek, sem a társul nyert fejedelmi, vagy akárminő hatalmasságnak.

Az eszme, az elv és élet egysége! Im apostolotok a hitujítás annyi forrongásán keresztül az eszmei fejlődésben elérve a legmagasabb fokot, elérve a tetőpontot, a mi ott lelkébe mint győzelmes, diadalmas igazság bevonul, s a minek nyilvános elismertetést szerzett, ő abban marad és az marad benne. Im apostolotok az eszmével, az eszme tartalmával és minden abból származtatható következtetéssel, minden abból levonható, levont elvvel annyira egygyé lesz, hogy egyénisége, személye maga az eszme, hogy az ő neve maga a megújított vallási eszme, hogy az egész ország azt visszahangozza, hogy az új hitjavítás kolozsvári vallás, Dávid Ferencz vallása. Im közelíthetnek, közelítenek hozzá a csábító ígéretek, hogy megbontsák, de nem bonthatják meg semmiképp közte és az eszme közt a szent egységet. Szorongatások, háborítások az idő változtán fellegekké nőnek, fenyegetések, megfélemlítések egymásra következnek s próbálják megtántorítani benne a prófétai személyt, megingatni bátorságát, hit-hősiességét. Fejedelem és rendek már nem védik, ellenfeleivel szemben külső sikert alig remélhet. De im apostolotok az eszme és élet egységének magaslatán nem inogva, szilárdan áll. Szorongatások, háborítások most mindenfelől egyszerre végzetes végre csapnak össze fölötte, az ítélet sötét börtönre, következik. Mi lesz? . . . Előtte a börtön, a halál réme, a halál rémséges képe . . . mi lesz?! A világ látta apostolotok győzelmét, a prófétai győzelmet!!... Elszenvedi a börtönhalált elhaló, reszketeg ajkán is e szavakkal: „A mit igazságnak éreztem, bizó lélekkel igazán hirdettem“.

Az ő szorongattatásain, szenvedésein, az ő végzetes halálszenvedésén ott e fénysugár is: az eszme és élet egysége, az erkölcsi eszmény; az eszme és élet egysége mind a vértanuságig, az eszme és élet egysége mind a keresztig s tul azon az igazság, az eszme diadala, a vallási eszme eljövendő diadala és . . . ünnep.

A kik nem csüggedtetek, ünnepeltek. Ünneplitek apostolotokat. Ünnepelhetitek. Az ő szorongattásai, háborításai, az ő szenvedései nektek dicsőségetekre vannak, azok az emberiség dicsőségére vannak. Azokon az emberiség javai, azokon a lelkiismereti szabadság, a megújított vallási eszme s az eszme és életegység fénye sugároz és átragyog évszázakat. Ünneplitek apostolotokat, ünnepeljétek. És hogy annál méltóbban, öltöztessétek fel lelketeket a keresztény szabadság érzetével, egy előhaladt kornak szerencsés gyermekei töltsétek bé lelketeket az egy Isten minél tisztább imádatával és ékesítsétek fel magatokat a vallás és élet egysége ma sem könnyen szerezhető, de mindig szép, minden fokon keresztény erényeivel. És ti, a kik az apostolságban utódai készültök lenni, ékesítsétek magatokat az ő ékességeivel; az ő fénysugaras palástja hulljon a ti vállaitokra, az ő kincsei essenek lelketek mélyére!

Ünneplitek apostolotokat, ünnepeljétek és ünnepeljétek ti is keresztény s más honfi testvérek, kik a szabadságért és türelemért neki valóban sokat köszönhettek. Ünnepelj nemzet, melynek zengzetes nyelvével betöltötte a fejedelmi udvart, a városokat és vidéket . . .

És ünnepelj város, mely Kelet és Nyugat találkozásán e dicső fiat szülted s mely most Kelet és Nyugat ünneplő fiait és leányait dicső fiad szellemének adózva annyi történelmi emlékekkel megszentelt, az ő történelmi emlékeivel is megszentelt falaid közt üdvözölheted.

S mindezért, a mi történik, a kegyelemért, a mely nekünk adatott, az egy örök Istennek, az emberiség Atyjának, a mindenség Istenének legyen dicséret, dicsőség ma és örökkön örökké! . . .

Ámen.

XLII.

A lelkeszi hivatal célja és gyakorlásának módja.

Uj lelkeszeket felavató beszéd,

1910. évi augusztus hó 20-án mondotta :

Ferencz József, unitárius püspök.

Nagyérdemü zsinati gyülekezet! Ha a tegnapi ünnepeken s a mai istentiszteleten a mi Dávid Ferenczünk reformatori munkásságának méltatására elhangzott beszédek, üdvözleteket s felolvasásokat mind egybefoglaljuk is, azt hiszem, még mindig találnánk, amit azokhoz hozzá lehetne adni. Talán tudományos képzettségét, talán ékesszólását, talán a vitatkozásokban szóval és írásban nyilvánult éleselméjűségét, talán az igazság keresésében lankadatlan kitartását, talán vállalásos meggyőződésének bátor és az őt fenyegető veszélylyel szemben is merész hirdetését illetőleg. Ezekből tehát én is megragadhatnám egyiket vagy másikat beszédem tárgyául. De mivel alig lehetnék több én is, mint visszhangja az elmondottaknak és mivel az én tisztem különben is ezuttal más kötelezességet szab előmbe; nevezetesen, a közelebbi 3 év alatt kibocsátott ifju lelkeszeink felszentelését, úgy vélem, hogy nem fogom ez emlékűnnepély jelentőségét kisebbiteni azzal, ha e köteleységemet tartva szem előtt, amidőn főpásztori szeretettel üdvözlöm e kiválóan népes és tekintélyes gyülekezetet, ezek között angol és amerikai unitárius testvéreinket, más egyházak képviselőit és tagjait, kizárólag felszentelendő ifju lelkeszeinkhez intézem beszédemet. Igyekezni fogok azonban, hogy abban a nagyérdemü zsinati gyülekezet is némi érdeklődést találjon s türelmüket, a mit tisztelettel kérek, próbára ne tegyem.

Igen, hozzátok szólok hát fölszenteltetésekre váró ifju lelkészek, az Ur szőlőjében szeretett munkatársaim s mindenek előtt szerencséseknék mondalak titeket, akiknek fölszenteltetése ily emlékezetes napra esett, amidőn egyházunk megalapítójának és első püspökének Dávid Ferencznek emlékét ünnepeljük; mert ez egymagában a leghatalmasabb indító okul szolgálhat és arra ösztönözhet, adja Isten minél több évre terjedő lelkészi pályáton, hogy unitárius egyházunk szolgálatában reátok váró kötelességeiteket a legnagyobb buzgósággal, fáradságot nem ismerő kitartással, sőt ha kell, még éltetek feláldozásával is hiven és lelkiismeretesen teljesítsétek. Arra természetesen nem terjeszkedhetem ki, hogy e helyen mindennemű kötelességeiteket felsoroljam. De legalább általános utasítást adni még sem mulaszthatom el. E célból felolvasom előttetek Péter apostol közönséges I-ső levele V-ik részének 2-dik és 3-dik verseit. Hallgassátok meg:

„Legeltessétek az Istennek seregét, mely a ti gondviseléstek alatt van, gondot viselvén arról nem kényszerítésből, hanem örömet; nem kívánván éktelenül a nyereséget, hanem kész indulattal. Sem pedig úgy, mint uralkodván az Urnak örökségén, hanem úgy, mint kik az Isten seregének tükörei legyetek.“

Az apostol eme szavai fognak beszédem vezérfonalául szolgálni, kifejevén azokból

I. a lelkészi hivatal célját,

II. e hivatal gyakorlásának módját.

Ujakat nem mondok* de töletek sem kívánok egyebet, mint azon 114 lelkésztől, akiket főpásztorságom alatt eddig fölszentelnem a jó Isten nekem megengedte.

Szerető szent Atyám, Istenem! add a te segedelmedet, hogy ajkaim igazságot szóljanak s az igazság a te ifju szolgálaid s az egész gyülekezet szívében termő földre találjon.

I.

Legeltessétek az Istennek seregét, mely a ti gondviseléstek alatt van. Ez egyszerü szavakban adja értésünkre vezér-

* Lásd ugyancsak uj lelkészek felavatásakor 1879-ben mondott beszédemet. F. J.

igénkben az apostol a lelkeszi hivatal czélját. Könnyünek látszó feladat, pedig a legnehezebbek egyike, mert aki másokat legeltetni, vagy kép nélkül szólva, másokat lelkileg táplálni van hivatva, annak magának a lelki és szellemi kincsek oly bőségével kell birnia, hogy azokkal ne csak őmaga beérje, de a mások szükségét is kipótolhassa, különben a legjobb akarat is megtörik. A lelki és szellemi tehetségek nélküli lelkeszerekre is rá lehet olvasni Jézus ama szavait: „*Vajjon szednek-e a tövisről szőlőt vagy a bojtórjánról fügét?* Mát. 7. 16.

E tekintetben mi biztosítva vagyunk — mondani fogjátok talán, ifju szolgatársaim — rámutatva a ti bizonyítványaitokra, melyeknek alapján kirendeltetéseteket nyertétek. Helyesen. Az önbizalom illő mértékben épp oly szükséges és hasznos bármely állás és hivatal betöltésére, mint maga a tehetség. Sok ember csak azért vesz el a társadalomra nézve, mert nem levén önmagához bizalma, erőit és tehetségeit nem bírja kifejteni és érvényesíteni. Az önbizalom olyan a lélekre nézve, mint a nap sugarai a föld terményeinek, melyek a barázdák alá hintett magot előbb csirázni, majd szárba indítják s végre gyümölcsös kalászt érlelnek belőle. Amiből önként következik az is, hogy valamint a nap sugarai sem képesek mag nélkül gyümölcstermést előidézni: ugy az önbizalomnak is csak ott van helye és haszna, hol a lélekben erő és tehetség van; e nélkül semmit ér, hogy ne mondjam, nevetséges és veszélyes. És sajnos, az ilyen emberek száma még nagyobb, káros befolyásukat ott látjuk mindenütt, ahol ámitás és képmutatás, önzés és szédelgés viszik a vezérszerepet, ahol aztán előbb-utóbb betelik amaz evangéliumi elszomorító igazság: „*Havak vezetű a vakot, mindketten verembe esnek*“. Máté 15. 14

Amennyiben már készülségeket illetőleg méltán hivatkozhattok bizonyítványaitokra, ennyiben a lelkeszi pálya iránti önbizalmatok sem egészen alaptalan. Ne gondoljátok azonban, hogy az intézetből hozott tudományyal évek hosszu során át táplálhatjátok a ti gondjaitokra bizott lelkeket. Az iskola, igaz, megadja a tudományok kulcsát mindazoknak, akik ott nem hasztalan töltik el éveiket; de e kulcs vajmi hamar megrozsdásodik s használhatatlanná lesz, ha onnan kilépve, szegre

akasztjátok, ha a lelkészi lakba behelyezkedve, a tudományért többé nem töritek magatokat, ha azt hiszitek, hogy a bibliát kezetekbe, a palástot vállaitokra véve s aztán a szószékbe lépve, kész a lelkész. Innen van, hogy sok jóreményü ifju, kinek beköszöntő-beszédén áhitattal csüngtek hivei, rövid időn unottá lesz s kit egykor szeretettel és tisztelettel fogadtak, később terhére válik a gyülekezetnek; mert a lelki készlet elfogyván, maga sem tud többé táplálkozni, még kevésbé tud hiveinek lelki táplálékot nyújtani. Ha azért ti, ifju szolgatársaim, ily szellemi szegénységre jutni s ezzel hiveitek előtt tekintélyvesztetteké lenni nem akartok, amitől óva intelek is, ne támaszkodjatok csak arra, amit eddig tanultatok és most tudtok, hanem igyekezzetek többről-többre, nyereségről nyereségre. Gondoljátok meg, hogy az irott és nyomtatott könyvek mellett még sok könyv van, amelyek napról-napra, ezer meg ezer változatban jelennek meg előttetek. Ott van a természet, a történelem, az élet és az emberi természet nagy könyve, amelyekből folytonosan tanulnotok kell, hogy taníthassatok, okulnotok kell, hogy másokat oktathassatok. Gondoljátok meg, hogy különösen a hit és vallás mezeje oly végtelen terjedelmű, hogy azt bejárni és megmivelni a leghosszabb emberi élet sem elégséges; itt soha sem mondhatjuk el, hogy nincs előttünk semmi ismeretlen; itt lépten-nyomon új vidékeket, szebbnél szebb tájakokat találunk, amelyekről mi is elmondhatjuk a bölcs prédikátorral: „*A szem látással meg nem elégszik és a fül hallással be nem teljesedik*“. Préd. I. 8. Ezeknek szorgalmas és megszűnés nélküli mivélése és buvárlása által lesztek csak képesek eleget tenni a reátok várakozó feladatnak, hogy az apostol szerint: „*Legeltessétek az Istennek seregét, mely a ti gondviselésetek alatt van*“.

Hallottátok-e? *Az Istennek seregét!* Jegyezzétek meg ezt jól, mert e ponton fordul meg a lelkészi hivatalnak úgy fontossága, mint nehézsége. Nem fejtegetem ama kérdést: vajjon az emberiség egy egészen különálló fajt képez-e a földi teremtmények sorában, vagy mint egy újabbkori bölcselmi elmélet állítja, csak kiválasztás útján jött létre más, alsóbbrendű állatfajból, de annyi bizonyos, hogy az emberiség tör-

ténete magában is oly fejlődést mutat, amely bámulattal tölt el. Tekintsétek az ember legelső szükségait: a testi táplálékot, ruházatot és lakhelyet, aztán hasonlitsátok össze ezeket évezredes állapotában a mostanival, mily óriási különbség, mily megmérhetetlen haladás. Mig az oktalan állat ma is a mezőnek ugyanazon füveivel táplálkozik, a sivatag királya, az oroszlán, ugyanazon serénynyel bir, s a tavasszal megérkező fecske és gólya ugyanazon módon rakják fészkeket mint a teremtés reggelén: hova jutott az ember az első emberpár egyszerű gyümölcstáplálékától, fügefalevél öltözetétől s galyakból készült vagy hegyoldalokba ásott lakhelyétől? Nem nyilván mutatja-e ez, hogy a Zsolt. író teljes joggal kiálthatá: „*Uram, micsoda az ember, hogy megemlékezel róla és az embernek fia, hogy meglátogatád őtet? Noha valamennyire kisebbé teremtetted az angyaloknál, mindazáltal dicsőséggel és tisztességgel megékesítetted őtet!*” Zsolt. 8: 5, 6. Nem igazolja-e ez is az apostol felfogását, midőn az emberekre hivatkozván, az Isten seregéről szól?

S ime, ifju barátaim! ti az Istennek e seregét legeltetni vagytok hivatva. Mit gondoltok, hogy az emberiség, amely az anyagiakban ily fejlődést és haladást tanusít, a szellemiekben helyt állhat? Egyebeket mellőzve, kérdem, mit gondoltok, kielégítik-e ma a kereszténységet ezelőtt évszázakkal megállapított vallásfogalmak és hitczikkek, hogy az a prédikáció, mely a maga idejében méltán tekintetett az Ur beszédének, ma is elhat a csontoknak és velőknek megoszlattatásáig? hogy amidőn a tudomány napról-napra új igazságokat derít fel, téveszméket napfényre hoz, babonaságokat kigunyol, üldözőbe vesz és az értelem tüzével megsemmisít: nem igyekszik-e ezektől megtisztítani azt, ami az ember előtt legszentebb: hitét és vallásos meggyőződését? Mi következik ebből, ha nem az, hogy ha ti az Istennek seregét legeltetni akarjátok, ha ti lelkipásztori tiszteteknek megakartok felelni, együtt kell haladnotok a korrallal s nem szabad hátramaradnotok az Isten ismeretében s hiveiteknek ebből folyó lelki szükségéihez való magatok alkalmazásában; különben úgy jártok, mint az a malom, melyet a víz elkerült s habjai már messzi partokat mosnak, mig annak

kerekei szárazon, garadja üresen maradtak. Különösen nekünk, unitáriusoknak mindig az volt egyik fő büszkeségünk és dicsekedésünk, hogy vallásunk a tudomány színvonalán áll, hogy a mi hitünk nincs ellentétben a közműveltséggel. Őrizzétek meg azért ti is szent vallásunk e jellegét, ne hagyjátok, hogy egyházunk mesgyéi bemohosodjanak, amelyen járni senkinek kedve ne legyen; emeljétek fennebb és fennebb hitünk szövetségét, ne féljétek, a szabad lég mozgása csak lángját növeli, kioltani nem fogja, nem tudja soha.

De talán igen elfogultnak látszom, hogy a hitnek és vallásnak örökéletet ígérek, holott napjainkban nem egy jel mutat arra, hogy az emerek részint éppen szellemi műveltségüknél fogva oly igen kevésre becsülik a hitet. Sőt akadnak olyanok is, akik fenhargon hirdetik, hogy vallásra többé nincs szükség, hogy ebből az emberiség éppen úgy kinőtt, mint a gyermek kinő ruháiból, melyeket nagy korában nem viselhet. Valóban, nem tagadhatni, hogy napjainkban igen is megvan ingatva a hit és vallás büszke s égi fényével egykor minden társadalmi intézményt átragyogó épülete. Sokan tényleg ki is költöztek belőle. Mások benne laknak ugyan, de sem ők maguk nem veszik elég hasznát a dicső hajléknak, sem ez nem ismer bennök egykori régi jó gazdáikra. Azért én még sem vonom vissza állításomat. Megengedem, hogy a hit és vallás formái változhatnak, sőt már fennebb is érintém, hogy változniok kell, de megszűnni, ismétlem, nem fognak soha. Valamint abból, hogy a gyermek ruháiból kinő, nem az következik, hogy később nincs szüksége ruházatra: úgy az emberiség szellemi növekedése sem vonhatja maga után, hogy hit és vallás nélkül maradjon. Ezek a kérdések: ki vagyok? mi az én rendeltetésem? mi az erény és bűn? amaszt miért szerettem, ezt miért vetem meg? ha boldog vagyok, kinek s minek köszönhetem? s ha szerencsétlenség ér, ha nyomor és inség sujtolnak ha keresztet kell hordoznom: honnan veszek erőt, biztatást és vigaszt? ha végre életem órája lejár s a sir megnyilik számomra: mi lesz belőlem? testemmel együtt az a lélek is oda vész, mely azt mozgatja s oly műveket hoz létre, amelyek felett az időnek és enyészetnek nincs hatalma? —

ezek a kérdések mindig fogják érdekelni az embereket s ezekre a dolgok végelemzésében az utolsó feleletet csak a hitben és vallásban fogjuk megtalálni. A tudomány ugyan napról-napra távolabb veti a hit birodalmának határát, de el nem foglalhatja azt s vallásnak lenni kell, míg az ember gondolkozni, érezni, szeretni és remélni fog.

Előre hát bátran a szívetekben jó reménnyel, ifju szolgatársaim! A kor vallástalanságra hajló iránya ne rémitsen meg, sőt fokozza buzgóságtokat. A győzelem annál nagyobb, minél nagyobb ellenséggel szemben vívtuk azt ki. Legyen jelszavatok, ami az apostolé volt: „*Nem szégyenlem a Krisztus evangéliumát, mert Istennek hatalma minden hívőnek idvességére*“. Rom. I. 10. Hirdessétek teljes erővel az evangéliumot s ez alapon az egyedül önmagától való élő igaz Istent, a világ teremtőjét, megtartóját és igazgatóját, a menny és föld urát, az emberiség Atyját. Beszéljétek a népnek az ő csodadolgairól, amelyek hatalmáról és bölcseségéről, jóságáról és szeretéről bizonyosságot tesznek ma éppen úgy, mint évezrek előtt. Állítsátok hiteitek elébe az Ur Jézust, mint az erkölcsiség tükörét, minden szépnek és jónak, igaznak és nemesnek megtestesülését. Győzzétek meg őket arról, hogy az embernek nincs nemesebb feladata, mint igazságban élni, jót cselekedni s tökéletességre törekedni. Az élet és sors változásai között mutassatok amaz egy szükséges dologra, a gondviselésben való hitre és bizalomra, melyet aki keblében hordoz, el nem csüggedhet, sem el nem eshetik. Tanítsátok a kicsinyeket és nagyokat, az ifjakat és öregeket, a szegényeket és gazdagokat munkálni és imádkozni, hazát és egyházat szeretni, a közügyeknek szolgálni, a magoké mellett a mások boldogságát is elősegíteni. *Ez a lelkeszi hivatal célja.* Ezeket szem előtt tartva, tegyetek eleget az apostol intésének: „*Legeltessétek az Istennek seregét, mely a ti gondviseléstek alatt van*“.

De az apostol nemcsak a *lelkeszi hivatal célját*, hanem *e hivatal gyakorlásának módját* és meghatározza vezérigénkben. Az ő nyomán én is erről kívánok még néhány szót hozzátok intézni.

ezek a kérdések mindig fogják érdekelni az embereket s ezekre a dolgok végelemzésében az utolsó feleletet csak a hitben és vallásban fogjuk megtalálni. A tudomány ugyan napról-napra távolabb veti a hit birodalmának határát, de el nem foglalhatja azt s vallásnak lenni kell, míg az ember gondolkozni, érezni, szeretni és remélni fog.

Előre hát bátran a szivetekben jó reménnyel, ifju szolgatársaim! A kor vallástalanságra hajló iránya ne rémitsen meg, sőt fokozza buzgóságtokat. A győzelem annál nagyobb, minél nagyobb ellenséggel szemben vívtuk azt ki. Legyen jelszavatok, ami az apostolé volt: „*Nem szégyenlem a Krisztus evangéliumát, mert Istennek hatalma minden hívőnek idvességére*“. Rom. I. 10. Hirdessétek teljes erővel az evangéliumot s ez alapon az egyedül önmagától való élő igaz Istent, a világ teremtőjét, megtartóját és igazgatóját, a menny és föld urát, az emberiség Atyját. Beszéljétek a népnek az ő csodadolgairól, amelyek hatalmáról és bölcseségéről, jóságáról és szeretetéről bizonyosságot tesznek ma éppen úgy, mint évezrek előtt. Állítsátok hiteitek elébe az Ur Jézust, mint az erkölcsiség tükörét, minden szépnek és jónak, igaznak és nemesnek megtestesülését. Győzzétek meg őket arról, hogy az embernek nincs nemesebb feladata, mint igazságban élni, jót cselekedni s tökéletességre törekedni. Az élet és sors változásai között mutassatok amaz egy szükséges dologra, a gondviselésben való hitre és bizalomra, melyet aki keblében hordoz, el nem csüggedhet, sem el nem eshetik. Tanítsátok a kicsinyeket és nagyokat, az ifjakat és öregeket, a szegényeket és gazdagokat munkálni és imádkozni, hazát és egyházat szeretni, a közügyeknek szolgálni, a magoké mellett a mások boldogságát is elősegíteni. *Ez a lelkeszi hivatal célja.* Ezeket szem előtt tartva, tegyetek eleget az apostol intésének: „*Legeltessétek az Istennek seregét. mely a ti gondviseléstek alatt van*“.

De az apostol nemcsak a *lelkeszi hivatal célját*, hanem *e hivatal gyakorlásának módját* és meghatározza vezérigénkben. Az ő nyomán én is erről kívánok még néhány szót hozzátok intézni.

II.

Legeltesseitek az Istennek seregét — ugymond az apostol — *gondot viselvén arról nem kényszerítésből, hanem örömet, nem kívánván éktelenül a nyereséget, hanem kész indulattal.* E szavak oly világosok, hogy azok magyarázatot nem, legfennebb némi megokolást igényelnek. Ezek szerint a lelkészi hivatal gyakorlásának módja egyfelől, hogy azt örömmel, másfelől, hogy anyagi haszonra nem tekintve, végezzük. Isten mentsen meg minden embert oly munkától, a melyet csak kényszerüségből vállal magára s mentsen meg minden munkát is ilyek vállalkozásától. Az ily munka sehol inkább meg nem boszulja magát, mint a lelkésznel. Mert a míg a mesterember, iparos, kereskedő és hivatalnok munkája meghatározott időre szoritkozik s ha az letelt, szerszámát szegreakasztva, boltját bezárva s tollát letéve, háborítatlan nyugalomnak adhatja át magát, a lelkésznek, mint az orvosnak, éjjel-nappal készen kell állania a mások szolgálatára, a mi nem egyszer nála is, mint az orvosnál, élete koczkáztatásával járhat. Mily kin és gyötrelém lehet a lelkészre nézve folytonosan, egy egész életen át azzal foglalkozni, a miben ő semmi örömet és élvezetet nem talál s nem mondhatja el az Ur Jézussal: *az én igám gyönyörűség és az én terhem könnyű.* Máté 11. 30. Aztán ha valaki mégis rászánva magát, elhatározza, hogy ha már benne van, hát legyen, — az életet ugy is le kell örölni, dolog nélkül ugy sem lehet megélni: mondjátok meg, kinek fog használni az ilyen lelkész? lesz-e áldás munkáján? épül-e beszédein a gyülekezet? terjed-e általa az Isten országa? Bizonyára nem. Ezért kérdé meg Jézus is Pétertől háromszor is: *szeretsz-e engemet?* Ezért mondom én is nektek, hogyha czélt akartok érni a pályán, a melyre lépteket, ne kényszerítésből, hanem örömet és szeretettel, jókedvvel gyakoroljátok a lelkészi nem egyszer fárasztó, de szent kötelességeket.

De még anyagi nyereségre se számítsatok. Volt idő, midőn jövedelmezőség tekintetében a lelkészi hivatal a legelsők közé tartozott, sőt ma is vannak dusan ellátott papságok, a melyeknek tulajdonosai elmondhatják: „*Én lelkem, sok*

esztendőkre eltett javaid vannak, nyugodjál, egyél, igyál gyönyörködjél.“ Máté 12: 19. De ezeket ne a mi sorainkban keressétek. A mi lelkészeink inkább a Jézus szegény halászáihoz és vámszedőihez hasonlítanak s ha az állam által újabb időben nyújtott kongrua nem lenne, igazán nem tudom, mi tevősök lennénk. Jaj nektek, ha az anyagi nyereség vágya hozott a lelkészi pályára s jaj egyházunknak is, ha a szolgálatot a fizetéshez méritek. Nem mondom én, hogy a szegénységből érdemet csináljatok s azzal dicsekedjétek, hogy semmitek sincs; sőt munkásságra és takarékoszágra intelek, miáltal a kevésből is lehet gyűjteni. Mert a vagyonnak tagadhatatlanul megvan a maga becse, a ki azzal élni tud, még tiszteletet is szerez az embernek, ha különben nem játszodja el azt; de a főczél mégsem ez legyen előttetek; kövessétek a példabeszédek bölcs íróját, ki így imádkozott: *„Szegénységet vagy gazdaságot ne adj nekem, Uram, táplálj engem hozzám illő eledellel*“ . Mindenek felett kerüljétek a rut önzést, mely csak magát nézi mindenütt és mindenben. Béreteket joggal megkivánhatjátok: *mert méltó a munkás az ő jutalmára.* I. Tim. 5. 18; de ennél sokkal nagyobb jutalomnak tekintsétek, ha elmondhatjátok: *„A szolgálatot, a melyet az Urtól vettünk, betöltöttük*“ . Kol. 4. 17. Ide céloz az apostol, midőn arra int, hogy gondot viseljünk azokról, a kik a mi gondviselésünk alatt vannak: nem kívánván éktelenül a nyereséget, hanem kész indulattal.

„Sem pedig úgy mint uralkodván az Urnak örökségén, hanem úgy, mint kik az Isten seregének tükörei legyetek“ — mond tovább az apostol vezérigénkben. A mint jól tudjátok, ifju szolgatársaim! mi a papságnak nem tulajdonitunk hatalmat a lelkek felett más értelemben, mint a mivel az igazság bír, a melynek ez hirdetője kell hogy legyen. Ne keressétek hát hatalmatokat ti is egyébben, mint az igazság erejében. Ez legyen a ti egyetlen fegyveretek. Hiszen igaz, hogy a gonoszság és ármány, az önérdek és csel az igazság diadalát ideig-óráig feltartóztathatja, de annak előbb-utóbb mégis győzelemre kell jutni, mert az Isten védelmezi s ha Isten velünk, kicsoda ellenünk! Legyetek meggyőződve arról, hogy

ha ti igazságot szóltak és azt igazi erővel és ihlettséggel hirdetitek, nagyobb hatalmat gyakoroltak az Urnak örökségén, mintha pánczéllal és fegyverrel indulnátok annak meghódítására. Emlékezzetek meg gyakran amaz első pünkösztől, melyen az apostol egyetlen beszédével 3000 lelket térített és nyert meg a kereszténységnek. Olvassátok meg egyházunk történetéből Basilius István, kolozsvári unitárius predikátor életét, a ki 1568—69-ben Nagyváradon szintén 3000 embert vitt át az egységhez hívők vallására. De kire hivatkozhatnám e tekintetben méltóbban, mint mai ünneplésünk tárgyára, Dávid Ferenczre, egyházalapító püspökünkre, ki a szájhagyomány szerint egy beszédével hóditotta meg Kolozsvár lakosságát annak idején az unitárius hitnek. Higyjétek meg, hogy az ékesszólásnak ma is ellenállhatatlan ereje van. Egy ékesen szóló lelkész ma is megmérhetetlen hatalommal bir a lelkek felett.

Azonban ha beszédeiteknek és tanításaitoknak hatását biztosítani akarjátok, alkalmazzátok ti is azokhoz magatokat. Ezt kívánja az apostol, midőn így szól: „*legyetek tükörei az Isten seregének*“. Szerencsétlen lelkész az, a ki mást beszél és mást cselekszik, igazságot hirdet s maga gonoszságban él. Ha a tudományban nem emelkedhettek is mindnyájan egy színvonalra, a jellemben egyik se tőrjön a legkisebb csorbát is magán. Jellem teszi az embert. A lelkész pedig jellem nélkül nemcsak hogy hivatásának meg nem felel, de valóságos torzkép az egyház ábrázatán. Maradjatok szegények vagy legyetek gazdagok; jusson osztályrészetekbe hir és dicsőség vagy guny és kereszt: őrizzétek meg az igaz papi jellemet s ez is megőriz titeket, megőrzi lelketek nyugalmát, a jók és nemesek tiszteletét s megszerzi számotokra azt a koszorút, melyet Jézus biztosított számunkra, ezt mondván: „*Légy hü mind halálig s neked adom az életnek koronáját*“. Jel. 2: 10.

(Következik az ünnepélyes felavatás.)